

16 פברואר 2017

משאל עמים: הסקר הפלסטיני-ישראלי המשותף

רוב הישראלים וכמעט מחצית מהפלסטינים עדיין תומכים באופן עקרוני בפתרון שתי המדינות, אבל פחות ממחצית התושבים משני הצדדים תומכים במסגרת המפורטת המאפשרת את יישומו. עם זאת, למרות החששות ההדדיים, חוסר האמון והפסימיות בנוגע לסיכויים ולהיתכנות של פתרון שתי המדינות, ייתכן שרוב הפלסטינים והישראלים יתמכו בהסכם שלום כולל אשר ישים קץ לסכסוך בתמורה לתמריצים חומריים או סמליים

אלו הן תוצאות סקר פלסטיני-ישראלי משותף שנערך על ידי מרכז תמי שטיינמץ למחקרי שלום באוניברסיטת תל אביב והמרכז הפלסטיני למדיניות ולמחקרים ברמאללה, במימון האיחוד האירופי.

נקודות מרכזיות

- רוב הישראלים (55%) ומיעוט נרחב בקרב הפלסטינים (44%) תומכים בפתרון שתי המדינות. תמיכה בפתרון המדינה האחת הובעה על ידי 36% מהפלסטינים, 19% מהיהודים הישראלים ו-56% מהערבים הישראלים.
- התמיכה בחבילה מפורטת של הסדר הקבע, המבוססת על סבבים קודמים של משא ומתן, נמוכה יותר מהתמיכה העקרונית בפתרון שתי המדינות. רק 42% מקרב הפלסטינים, 41% מקרב היהודים הישראלים ו-88% מקרב הערבים הישראלים תומכים בחבילת הסכם שלום הכוללת: מדינה פלסטינית מפורזת, נסיגה ישראלית לקו הירוק תוך חילופי שטחים שווי ערך, איחוד משפחות של 100,000 פליטים פלסטינים בתוך ישראל, ירושלים המערבית כבירת ישראל וירושלים המזרחית כבירת פלסטין, הרובע היהודי והכותל המערבי בריבונות ישראלית והרובעים המוסלמי והנוצרי, כולל הר הבית/אל-חרם אל-שריף בריבונות פלסטינית, והכרזה על קץ הסכסוך וויתור על תביעות נוספות.
- בין רבע לשליש מהישראלים והפלסטינים המתנגדים לחבילת הסכם הקבע מוכנים לשקול מחדש את עמדתם בנוגע לעסקה אם תתבצע במסגרת הסכם שלום כולל עם כל מדינות ערב בהתאם לעקרונות יוזמת השלום הערבית (בקרב הציבור הישראלי) והסכמה ישראלית ליוזמה זו (בקרב הציבור הפלסטיני). התמריץ לבדו מעלה את התמיכה הכוללת בחבילה המשולבת בשני הצדדים לכדי 57% ו-59%, כאשר מוסיפים את אלו ששינו את דעתם לציבור התומכים המקוריים. אחדים מהתמריצים שהוצגו בפני אלו שהתנגדו לעסקת החבילה שינו את עמדתם של מעטים, אך תמריצים אחרים, כולל כאלו שאינם פתרונות סכום-אפס, אשר הוצגו בנפרד לכל אחד מהצדדים, הצליחו לשנות את עמדתם של רבים נוספים, 40% ויותר מקרב המתנגדים, וכך להגביר באופן משמעותי את התמיכה בחבילה המשולבת עד לכדי 65% בשני הצדדים.

- כאשר התבקשו לבחור בין גישה דו-צדדית, רב-צדדית או חד-צדדית ליישוב הסכסוך, הפלסטינים העדיפו גישה רב-צדדית (51%) בעוד הישראלים הביעו העדפה לגישה דו-צדדית (61%). מבין הפורומים הרב-צדדיים האפשריים, פורום ערבי הכולל את ערב הסעודית, מצרים וירדן עורר את מידת התנגדות הנמוכה ביותר בקרב שני הצדדים. הרכבים אחרים של פורומים רב-צדדיים בהובלת ארצות הברית, האיחוד האירופי או רוסיה היו מקובלים על אחד הצדדים אך נדחו על ידי האחר.
- שני שלישים מהישראלים ולמעלה משלושה רבעים מהפלסטינים סבורים שנשיא ארה"ב, דונלד טראמפ, נוטה לטובת ישראל. יתר על כן, מיעוט בקרב שני הצדדים 28% מהישראלים ו-10% מהפלסטינים, סבורים שהוא ינסה לחדש את המשא ומתן לשלום.
- רוב גדול של הישראלים ושל הפלסטינים מעריך שהסיכויים להקמת מדינה פלסטינית עצמאית בחמש השנים הקרובות הוא נמוך.

המדגם מקרב הפלסטינים כלל 1,270 בוגרים שהשתתפו בריאיון פנים אל פנים בגדה המערבית, במזרח ירושלים וברצועת עזה ב-127 מיקומים שנבחרו אקראית בין 8 ל-10 בדצמבר 2016. מספר המרואיינים תושבי הגדה המערבית (כולל מזרח ירושלים) הוא 830 ומספר המרואיינים תושבי רצועת עזה הוא 440. טעות הדגימה המרבית היא 3%. המדגם מקרב הישראלים כלל 1,207 ישראלים בוגרים שרואיינו טלפונית בעברית, בערבית או ברוסית בין התאריכים 19 עד 30 בדצמבר 2016. במדגם נכללו 727 יהודים תושבי ישראל, 300 מתנחלים מהגדה המערבית ו-180 ערבים ישראלים. גודל הדגימה מקרב המתנחלים הישראלים והערבים הישראלים הורחב במכוון, כדי לאפשר ניתוח מפורט של גישותיהם. עם זאת, קובץ הנתונים המשולב המתייחס לישראלים עבר שקלול מחדש כדי שישקף באופן מדויק את היחס בין שתי קבוצות אוכלוסייה אלו לגודל האוכלוסייה הכללית בישראל. כמו כן בוצע שקלול מחודש כדי לשקף את החלוקה הקיימת כיום בישראל בין דתיים לחילונים. טעות הדגימה המרבית היא 3%. הסיכום המובא להלן נכתב על ידי ד"ר חליל שיקאקי, מנהל המרכז הפלסטיני למדיניות ולמחקרים, וד"ר דליה שיינדלין, בשיתוף עם מרכז תמי שטיינמן למחקרי שלום ומנהלו, ד"ר אפרים לביא.

ממצאים עיקריים

בסעיפים הבאים נשווה ונציג זה כנגד זה את הממצאים ביחס לדעת הקהל בקרב הציבור הפלסטיני והיהודי באופן כללי. במקרים שבהם התגלו הבדלים משמעותיים, בעיקר בין יהודים לערבים ישראלים, או בין יהודים ישראלים הגרים בתוך שטחי הקו הירוק לבין מתנחלים המתגוררים בגדה המערבית, או בין פלסטינים המתגוררים בגדה המערבית לבין פלסטינים המתגוררים ברצועת עזה, הצגנו גם את הממצאים היחסיים של תתי הקבוצות השונות.

(1) תהליך השלום הישראלי-פלסטיני

פתרון שתי המדינות, פתרון המדינה האחת, וקונפדרציית שתי המדינות:

כיום, רוב הישראלים ומיעוט נרחב מקרב הפלסטינים – 55% מהישראלים (50% מקרב היהודים הישראלים ו-82% מקרב הערבים הישראלים) ו-44% מקרב הפלסטינים – תומכים במה שמכונה "פתרון שתי המדינות" בשאלה כללית שהתייחסה למושג, אך ללא פירוט ביחס לאופי ההסכם. לפני חצי שנה, ביוני 2016, תמכו בפתרון זה 59% מהישראלים (53% מקרב היהודים הישראלים ו-87% מקרב הערבים הישראלים) ו-51% מהפלסטינים. ביקשנו מהפלסטינים ומהישראלים להעריך את דעת הרוב בצד שלהם ובצד השני ביחס לפתרון זה. על פי הממצאים, הישראלים נוטים להעריך באופן מוטעה ומצומצם את רמת התמיכה בפתרון זה בצד שלהם, בעוד הפלסטינים מעריכים נכונה את רמת התמיכה בצד שלהם: רק 26% מהישראלים אמרו שרוב הציבור שלהם תומך בפתרון, בעוד 63% מהישראלים אמרו שהרוב מתנגד לו; בקרב הפלסטינים, 41% אמרו שהרוב תומך, ו-53% העריכו שהרוב מתנגד לפתרון זה. ביחס לצד השני, התוצאות הפוכות: הישראלים העריכו נכונה את רמת התמיכה בפתרון שתי המדינות בצד השני, בעוד שהפלסטינים הציגו הערכה נמוכה מדי ביחס לרמת התמיכה בפתרון זה

מצד הישראלים: רק 33% מהפלסטינים סבורים שרוב הישראלים תומכים בפתרון זה, בעוד ש-38% מהישראלים מאמינים שרוב הפלסטינים תומכים בו. עם זאת, בשני הצדדים הביע הרוב הגדול ספקות משמעותיים ביחס לאפשרות היישום של פתרון זה. למעלה מ-80% מהישראלים היהודים ו-72% מהפלסטינים אינם מאמינים שמדינה פלסטינית תוקם בחמש השנים הקרובות.

בסקר המשותף ביקשנו להעריך נכונה את רמת התמיכה הנוכחית ברעיון של פתרון המדינה האחת, "שבה פלסטינים ויהודים יהיו אזרחים של אותה מדינה ויהיו מזכויות שוות". התמיכה בפתרון זה הייתה הגבוהה ביותר בקרב ערביי ישראל (56%). רק מיעוט מקרב הפלסטינים (36%) ומקרב הישראלים (19%) תמך באפשרות זו (אף כי 26% מקרב המתנחלים תמכו בפתרון המדינה האחת). כאשר שאלנו יהודים ישראלים אם הם בעד או נגד סיפוח של הגדה המערבית ללא הענקה של זכויות אזרח שוות לפלסטינים, שני שלישים אמרו שהם מתנגדים לרעיון, ורק 31% אחוזים הביעו תמיכה. 46% מהמתנחלים הביעו תמיכה בסיפוח ללא הענקת זכויות שוות לפלסטינים (ואחוז זהה כמעט, 45%, הביע התנגדות).

כמו כן ביקשנו להעריך את רמת התמיכה ברעיון הקונפדרציה בין מדינת ישראל לבין מדינת פלסטין, שבה אזרחי המדינה האחת יהיו חופשיים להתגורר בשטחי המדינה האחרת ולהתנהל על פי חוקיה, כאשר שתי המדינות יקבעו מדיניות משותפת בתחומי הפוליטיקה, הביטחון והכלכלה. כמו במקרה של פתרון המדינה האחת, התמיכה בפתרון זה הייתה הגבוהה ביותר בקרב ערביי ישראל (74%, אחוז גבוה יותר באופן מובהק לעומת התמיכה של ערביי ישראל בפתרון המדינה האחת), אך רק מיעוט מקרב הפלסטינים (34%) ומקרב היהודים הישראלים (20%) תמך באפשרות זו.

עסקת חבילה להסדר הקבע:

בפעם השנייה במהלך חצי שנה הצגנו בפני פלסטינים וישראלים עסקת חבילה מפורטת להסדר הקבע, שנקבעה בהתאם לסבבים הקודמים של המשא ומתן הישראלי-פלסטיני, ושאלנו אם יביעו תמיכה או התנגדות כלפי כל אחד מהרכיבים, כמו גם כלפי החבילה המשולבת. מהממצאים עולה שרמת התמיכה בחבילה עלתה מעט בשני הצדדים: 48% אחוז מהישראלים (41% בקרב היהודים הישראלים ו-88% בקרב ערביי ישראל) ו-42% מהפלסטינים (40% בקרב תושבי הגדה המערבית ו-46% בקרב תושבי עזה) תומכים בחבילה המשולבת. לפני חצי שנה תמכו בעסקת החבילה רק 39% מהיהודים הישראלים ו-39% מהפלסטינים. הממצאים הנוכחיים מעידים על כך שרוב הציבור בשני הצדדים, 56% מקרב היהודים הישראלים ו-55% מקרב הפלסטינים, ממשיכים להתנגד לחבילה המשולבת כאשר היא מוצעת להם ללא תמריצים נוספים (ראו סעיף התמריצים בהמשך).

להלן פירוט לגבי העמדות ביחס לתשעת הרכיבים של החבילה:

1. הכרה הדדית של פלסטין וישראל זו בזו כבתים הלאומיים של שני העמים בהתאמה. ההסכם יסמל את קץ הסכסוך. המדינה הפלסטינית תיאבק בטרור נגד ישראל וישראל תיאבק בטרור נגד פלסטינים, ושני הצדדים יתחייבו שלא להעלות תביעות נוספות: מיעוט מקרב הפלסטינים (43%) ורוב מקרב הישראלים (69%; 66% בקרב היהודים הישראלים ו-84% בקרב ערביי ישראל) תמך בסעיף זה.

2. מדינה פלסטינית עצמאית ומפורזת תוקם בגדה המערבית וברצועת עזה: מיעוט בקרב הפלסטינים (22%; 29% בעזה ו-17% בגדה המערבית) ורוב בקרב הישראלים (56%) תמך בסעיף זה.

3. כוח שיטור בין לאומי יוקם ויתפרש בשטחי המדינה הפלסטינית כדי להבטיח את שלום וביטחונם של שני הצדדים: מיעוט מקרב הפלסטינים (42%) ורוב מקרב הישראלים (53%) הביע תמיכה בסעיף זה.

4. המדינה הפלסטינית תקבל ריבונות על המרחב האווירי שלה, על שטחי המדינה ועל משאבי המים שלה, אך ישראל תמשיך להחזיק בשתי תחנות התראה בגדה המערבית למשך 15 שנה: סעיף זה זכה

לתמיכה של מיעוט בקרב שני הצדדים: 35% בצד הפלסטיני (29% בגדה המערבית ו-46% ברצועת עזה) ו-44% בצד הישראלי (42% בקרב היהודים הישראלים ו-57% בקרב ערביי ישראל).

5. המדינה הפלסטינית תוקם על כל שטחי הגדה המערבית ורצועת עזה, למעט מספר גושי התיישבות שיסופחו לישראל במסגרת חילופי שטחים. ישראל תפנה את שאר ההתנחלויות: מיעוט (37%) בקרב הפלסטינים (33% בגדה המערבית ו-45% ברצועת עזה) ו-50% מקרב הישראלים תמכו בסעיף זה (48% בקרב היהודים הישראלים).

6. השטחים שיקבלו הפלסטינים בתמורה יהיו דומים בגודלם לאלו של גושי התיישבות שיסופחו על ידי ישראל: ביחס לסעיף זה הובעה תמיכה בקרב מיעוט משני הצדדים, (31% בקרב הפלסטינים (34% ברצועת עזה ו-29% בגדה המערבית) ו-47% בקרב הישראלים. (היהודים הישראלים נחלקו ביניהם: 45% תמכו בסעיף זה ו-48% התנגדו לו).

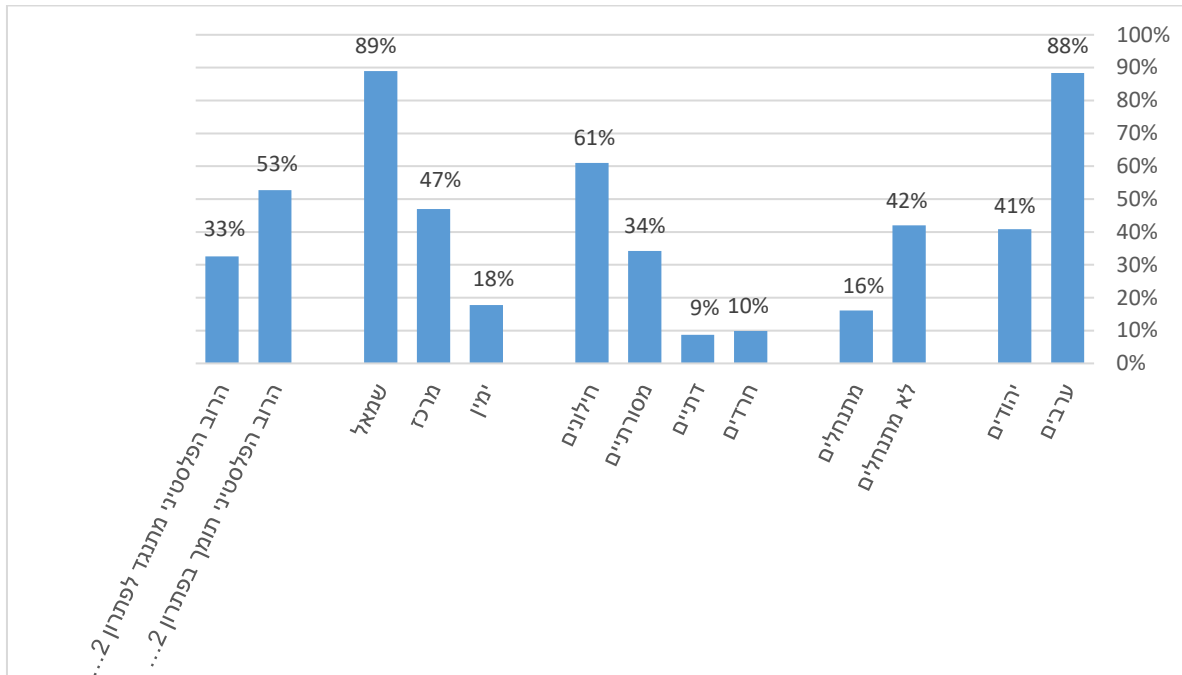
7. ירושלים המערבית תהיה בירת ישראל ומזרח ירושלים תהיה בירת המדינה הפלסטינית: גם כאן הובעה תמיכה על ידי מיעוט בשני הצדדים: 27% מהפלסטינים ו-36% מהישראלים (29% מהיהודים הישראלים ו-76% מערביי ישראל).

8. בעיר העתיקה של ירושלים, הרובע היהודי והכותל המערבי יהיו בריבונות ישראל, בעוד שהרובע המוסלמי, הרובעים הנוצריים והר הבית/אל-חרם אל-שריף יהיו בריבונות פלסטינית: מיעוט (28%) בקרב הפלסטינים ומיעוט דומה (37%) בקרב הישראלים (33% בקרב היהודים הישראלים ו-63% בקרב ערביי ישראל) תמך בסעיף זה.

9. פליטים פלסטינים יקבלו את זכות השיבה למולדתם, והמדינה הפלסטינית תיישב בקרבה את כל הפליטים שיהיו מעוניינים בכך. ישראל תאפשר שיבה של כ-100,000 פלסטינים במסגרת תכנית לאיחוד משפחות. שאר הפליטים יקבלו פיצויים: בקרב הפלסטינים הובעה תמיכה של 52% בסעיף זה (50% בגדה המערבית ו-56% ברצועת עזה), ובקרב היהודים הובעה תמיכה של 30% (20% בקרב היהודים הישראלים ו-81% בקרב ערביי ישראל).

יש לציין שבקרב היהודים הישראלים, התמיכה בחבילה המשולבת בקרב המתנחלים עמדה על 16%, לעומת 42% בקרב אלה שאינם מתנחלים. התמיכה בקרב יהודים ישראלים המגדירים עצמם חילונים הייתה גבוהה הרבה יותר, 61% בהשוואה ל-34% בקרב מסורתיים, 9% בקרב דתיים ו-10% בקרב חרדים. רוב היהודים הישראלים הם חילונים, כ-45%, בעוד ששליש מהיהודים מגדירים עצמם מסורתיים ופחות מרבע דתיים או חרדים. התמיכה בקרב הישראלים תלויה גם בהגדרה העצמית של היהודים הישראלים באשר למיקומם על המפה הפוליטית: 89% מקרב אנשי השמאל, 47% מהמרכז ו-18% מהימין תומכים בעסקת החבילה.

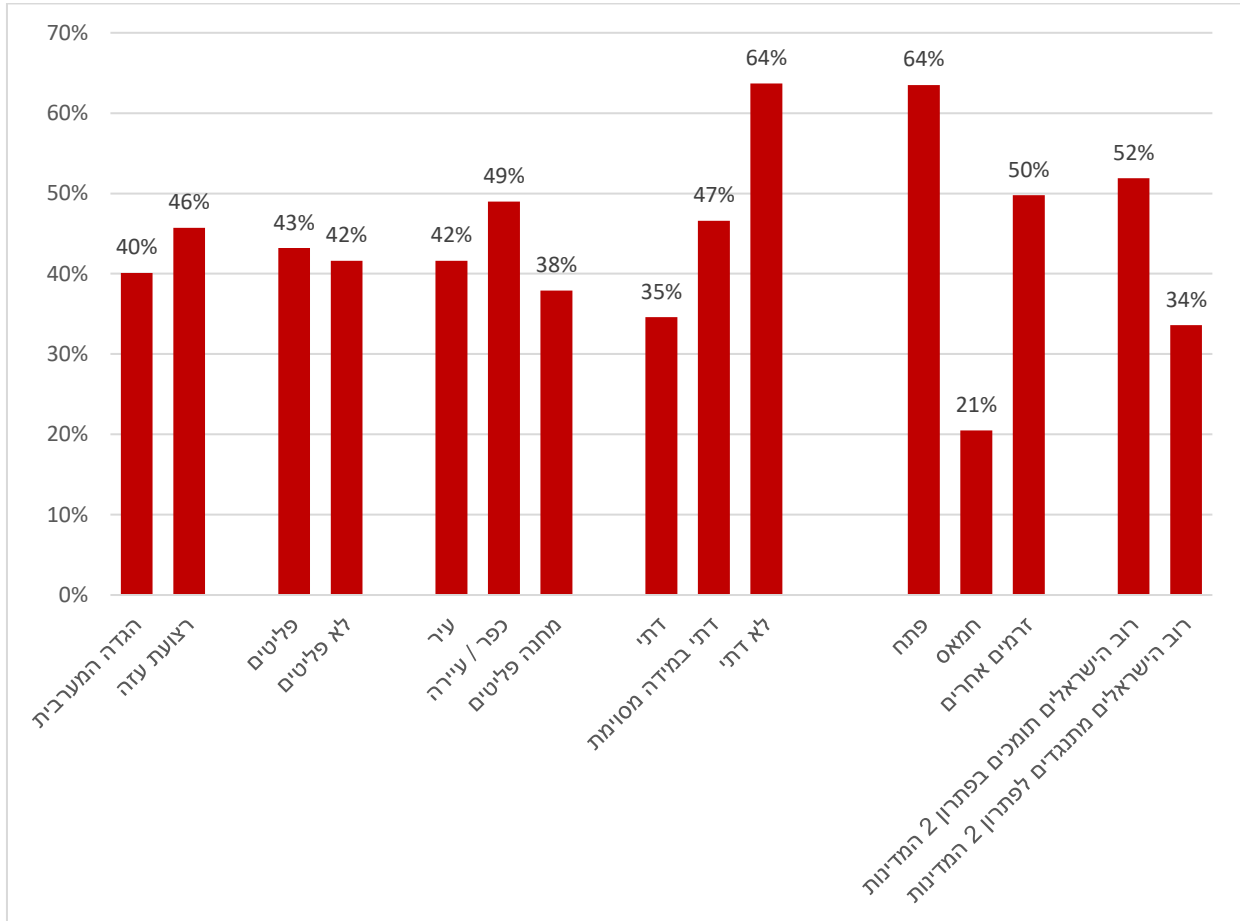
התמיכה בישראל בחבילה המשולבת ביחס למדדים נבחרים

בקרוב הפלסטינים, כפי שראינו לפני חצי שנה, התמיכה בחבילה המשולבת גבוהה יותר בקרב תושבי רצועת עזה לעומת תושבי הגדה המערבית. עם זאת, מן הראוי לציין שהממצאים אינם מצביעים על הבדל בתמיכה בין פליטים למי שאינם פליטים (43% ו-42% בהתאמה). אף על פי כן, בקרב תושבי מחנות הפליטים (המהווים, על פי הערכות, פחות מ-60% מכלל הפליטים) נמצא אחוז התמיכה הנמוך ביותר בחבילה המשולבת, 38%, לעומת 42% בקרב תושבי הערים ו-49% בקרב תושבי האזורים הכפריים. יתר על כן, התמיכה בחבילה המשולבת גבוהה יותר בקרב אלו המגדירים את עצמם "לא דתיים" ו"דתיים במידה מסוימת" (64% ו-47%) בהשוואה לאלו שמגדירים עצמם כדתיים (35%); וכן בקרב מצביעי פת"ח (64%) בהשוואה למצביעי חמאס (21%).

מעבר להבדלים הדמוגרפיים והפוליטיים אשר מתקשרים בדרך כלל לתמיכה בשלום או להתנגדות לו, נמצאה גם השפעה של עמדות הרקע. בקרב הישראלים המאמינים כי מרבית הפלסטינים תומכים בפתרון שתי המדינות נמצאה רמת תמיכה גבוהה יותר בחבילה המשולבת לעומת אלו הסבורים שרוב הפלסטינים מתנגד לפתרון (53% לעומת 33%). השוואות אלו דומות במידה רבה לאלו שנמצאו בסקר המשותף הקודם שנערך לפני חצי שנה. כמו במקרה הישראלי, גם בקרב הפלסטינים נמצאה תמיכה רבה יותר בחבילה המשולבת אצל פלסטינים המאמינים כי מרבית הישראלים תומכים בפתרון שתי המדינות לעומת אלו הסבורים שרוב הישראלים מתנגדים לפתרון (52% לעומת 34%).

התמיכה הפלסטינית בחבילה המשולבת ביחס למדדים נבחרים

תמריצים לשלום:

במסגרת הסקר המשותף, ביקשנו לבחון את מידת ה"נוקשות" או ה"גמישות" של ההתנגדות לחבילה המשולבת. לצורך כך הצענו לאלו שהביעו התנגדות לחבילה תמריצים שונים, בניסיון להבין את מקור ההתנגדות שלהם ואת מידת הסיכוי לשינוי בעמדתם. בפני יהודים ישראלים שהתנגדו לחבילה (55% מכלל המשיבים היהודים) הוצגו שמונה תמריצים שונים, ובפני פלסטינים וערבים ישראלים שהתנגדו לחבילה (55% מקרב הפלסטינים, 9% מקרב ערביי ישראל) הוצגו שבעה תמריצים בסך הכול. רק שלישי מהתמריצים שהוצעו לשני הצדדים היו זהים או כמעט זהים. התמריצים האחרים נוסחו מתוך ניסיון לתת מענה לחששות המשווערים של הפלסטינים או הישראלים. בהיבט זה, יש לציין כי בפני ערביי ישראל הוצגו אותם ארבעה תמריצים עיקריים שהוצגו בפני המשיבים הפלסטינים. להלן הצגה מפורטת של התגובות ביחס לתמריצים השונים:

התמריצים לישראלים (שהוצעו רק ליהודים ולערבים בישראל שהביעו התנגדות לחבילה המשולבת):

1. ואם היהודים שנטשו את בתיהם ואת רכושם במדינות ערב כשנאלצו לעלות לישראל בעקבות מלחמת יום העצמאות והקמתה של מדינת ישראל יקבלו פיצוי על הנכסים שאיבדו? 40% מהיהודים הישראלים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.
2. ואם הפלסטינים יכירו בקשרים ההיסטוריים והדתיים בין היהודים לבין ארץ ישראל ההיסטורית? 34% מהיהודים הישראלים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.
3. ומה אם ההסכם יכלול הכרה של פלסטין בישראל כמדינה יהודית? 32% אחוזים מהיהודים הישראלים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.

4. ואם ההסכם יכלול שלום עם כל מדינות ערב על פי המתווה של יוזמת השלום הערבית? 30% מהערבים הישראלים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.

5. ואם יובטח חופש תנועה של אזרחים משני הצדדים אל הצד האחר? 24% מהיהודים הישראלים ו-50% מערביי ישראל היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.

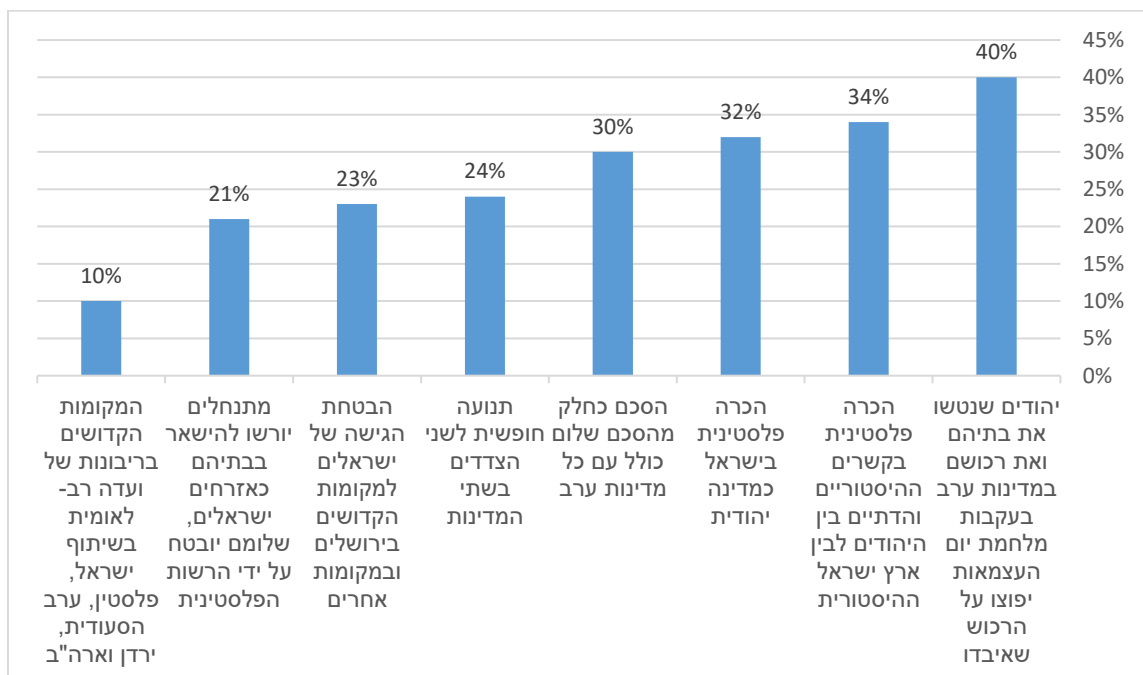
6. ואם ההסכם יבטיח שתהיה לישראלים גישה חופשית למקומות הקדושים בירושלים ובמקומות אחרים? 23% מהיהודים הישראלים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.

7. ואם המתנחלים יוכלו לבחור להישאר בבתיהם לאחר הנסיגה הישראלית, לשמור על מעמדם כאזרחי ישראל ושלומם יובטח על ידי המדינה הפלסטינית? 21% מהיהודים הישראלים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.

8. ואם המקומות הקדושים לא יהיו בריבונות ישראלית או פלסטינית, אלא יימסרו למשמורת של ועדה רב-לאומית שתורכב מנציגי ישראל, פלסטין, ערב הסעודית, ירדן וארה"ב? 10% מהיהודים הישראלים ו-31% מערביי ישראל היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.

לסיכום, בצד הישראלי היהודי, מיעוט הנע בין 10% ל-40% מאלו שהתנגדו לחבילה המשולבת הביעו נכונות לשנות את עמדתם ולקבל אותה בהינתן תנאים מסוימים. ביחס לערביי ישראל, 13% עד 50% מאלו שהתנגדו לחבילה המשולבת הביעו נכונות לשנות את עמדתם ולקבל אותה בהינתן התמריצים שהוצעו הן ליהודים והן לערבים בישראל.

מוכנות של יהודים ישראלים שהביעו התנגדות לחבילת השלום לשנות את עמדתם ולתמוך בחבילה המשולבת בהינתן תמריצים שונים

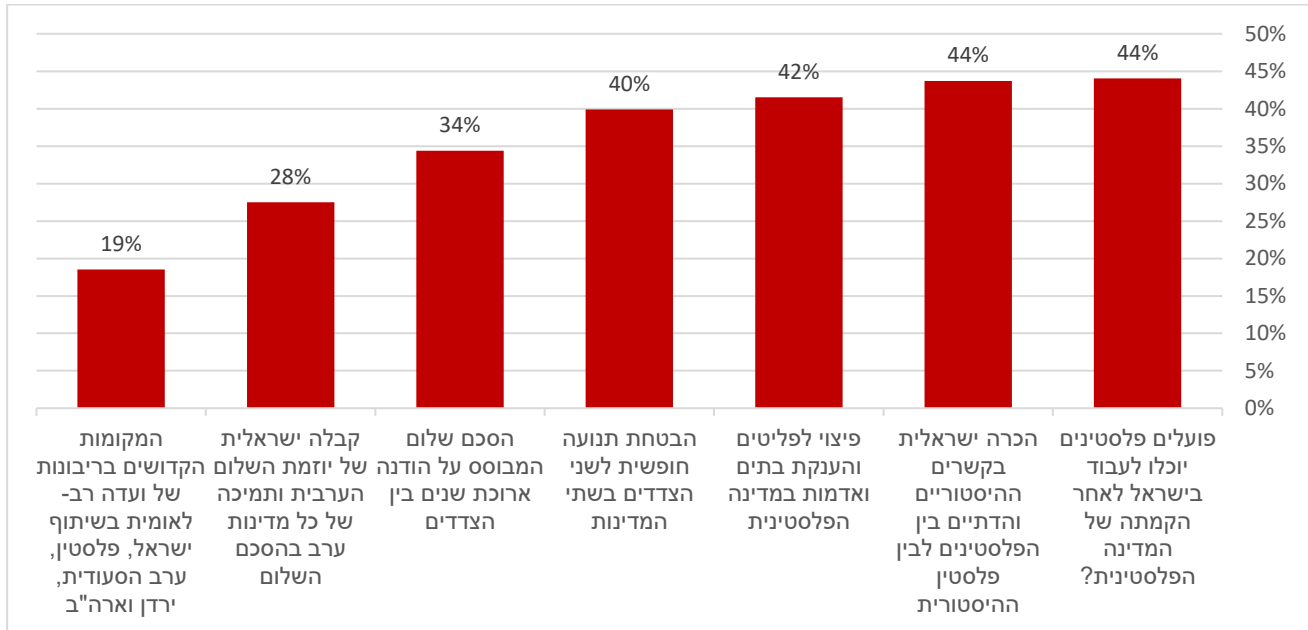

התמריצים שהוצעו לפלסטינים בנוסף לחבילה המשולבת (שהוצעו רק לפלסטינים או לערביי ישראל שהביעו התנגדות לחבילה המשולבת):

1. *ואם הפועלים הפלסטינים יורשו לעבוד בישראל אחרי הקמתה של המדינה הפלסטינית? 44% אחוזים מהפלסטינים ו-47% מערביי ישראל היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.*
2. *ואם מדינת ישראל תכיר בקשרים ההיסטוריים והדתיים בין הפלסטינים לבין פלסטין ההיסטורית? 44% מהפלסטינים ו-38% מערביי ישראל היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.*
3. *ואם הפליטים במחנות הנמצאים בשטח המדינה הפלסטינית יפוצו ויקבלו בתים ואדמות שבהם יוכלו להתישב ולהשתקם? 42% מהפלסטינים ו-56% מערביי ישראל היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.*
4. *ואם יובטח חופש תנועה של אזרחים משני הצדדים בשתי המדינות? 40% מהפלסטינים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.*
5. *ואם הסכם השלום בין מדינת פלסטין למדינת ישראל יהיה מבוסס על הודנה ארוכת שנים בין שני הצדדים? 34% מהפלסטינים ו-31% מערביי ישראל היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.*
6. *ואם ישראל תסכים לקבל את יוזמת השלום הערבית בתמורה לתמיכה של כל מדינות ערב בהסכם השלום? 28% אחוזים מהפלסטינים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.*
7. *ואם המקומות הקדושים לא יהיו בריבונות ישראלית או פלסטינית, אלא יימסרו למשמורת של ועדה דב-לאומית שתורכב מנציגי ישראל, פלסטין, ערב הסעודית, ירדן וארה"ב? 19% מהפלסטינים היו מוכנים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה.*

לסיכום, בצד הפלסטיני, מיעוט הנע בין 19% ל-44% מאלו שהתנגדו לחבילה המשולבת הביעו נכונות לשנות את עמדתם ולקבל אותה. ביחס לערביי ישראל, 31% עד 56% מאלו שהתנגדו לחבילה המשולבת הביעו נכונות לשנות את עמדתם ולקבל אותה.

מוכנות של פלסטינים שהביעו התנגדות לחבילת השלום לשנות את עמדתם ולתמוך בחבילה המשולבת בהינתן תמריצים שונים

כפי שעולה מהממצאים המפורטים להלן, מבין שלושת התמריצים הזוהים או הכמעט זוהים שהוצגו לשני הצדדים, **הסכם שלום רחב יותר ואזורי בין העולם הערבי לבין ישראל** עורר את רמת ההתנגדות הנמוכה ביותר, ו-30% מהיהודים הישראלים ו-28% מהפלסטינים שהביעו התנגדות לחבילה המשולבת הביעו נכונות לשנות את דעתם ולקבל את החבילה המשולבת אם ייכלל תיקון מסוג זה. תמריץ זה לבדו מעלה את רמת התמיכה בקרב הפלסטינים מהנתון המקורי של 41% ל-57%, ובקרב היהודים מ-41% ל-58%. מבין התמריצים המיועדים לפלסטינים, נמצאו שלושה תמריצים יעילים במיוחד, שגרמו ל-42% עד 44% מבין המתנגדים לשנות את דעתם ולקבל את החבילה: גישה לשוק העבודה הישראלי עבור פועלים פלסטינים, הכרה ישראלית בקשרים ההיסטוריים והדתיים של הפלסטינים לפלסטין ההיסטורית, והבטחת בתים ואדמות לפליטים במסגרת המדינה הפלסטינית. בצד הישראלי, התמריץ היעיל ביותר ששינה את עמדותיהם של 40% מהמתנגדים היה הפיצוי ליהודים ממדינות ערב על אובדן נכסיהם. בשני הצדדים, מחוות של הכרה הדדית סימבולית בקשר ההיסטורי, בזהות ובחוויה שעברו התגלו כאחד המניעים החזקים ביותר לשינוי עמדות ולתמיכה בחבילה.

(2) גישות ליישוב הסכסוך

מגעים דו-צדדיים לעומת רב-צדדיים:

בחנו את הסוגיות הנוגעות לתהליך השלום, ובמיוחד את הגישות היעילות ביותר או המבטיחות ביותר לחידוש המשא ומתן הישראלי-פלסטיני ותפקידם של שחקנים מבחוץ. כאשר הוצעה בחירה בין שתי גישות אפשריות, מגעים דו-צדדיים לעומת רב-צדדיים, עולה מן הממצאים שהפלסטינים וערביי ישראל מעדיפים את הגישה הרב-צדדית, בעוד שיהודים ישראלים מעדיפים מגעים דו-צדדיים בין ממשלת ישראל לבין הפלסטינים.

בקרב הפלסטינים (51%) וכן בקרב ערביי ישראל (52%) נרשמה העדפה של פורום רב-צדדי שבו המשא ומתן מתנהל בחסות מעצמות, בעוד שרק 27% מהיהודים הישראלים הביעו העדפה לגישה זו. רק 29% מהפלסטינים העדיפו מגעים דו-צדדיים לעומת 61% מהיהודים הישראלים שהביעו העדפה לגישה זו.

כמו כן ביקשנו להבין טוב יותר את העמדות הישראליות והפלסטיניות ביחס לגישה הרב-צדדית. הצגנו לשני הציבורים חמישה מודלים המתייחסים לגישה זו: (1) פורום ערבי בהשתתפות ערב הסעודית, מצרים וירדן; (2) תהליך שלום בחסות ארה"ב; (3) תהליך שלום בחסות האיחוד האירופי; (4) תהליך שלום בחסות האו"ם; (5) ולבסוף, תהליך שלום בחסות רוסיה. מן הממצאים עולה כי הפלסטינים נטו להעדיף את המודל הראשון, הערבי האזורי (31%) ואחריו את המודלים בחסות האו"ם או האיחוד האירופי (14%-13% בהתאמה); 7% העדיפו את המודל של תהליך שלום בחסות רוסיה. רק 4% הביעו העדפה כלפי ארה"ב. היהודים הישראלים העדיפו את תהליך השלום בחסות ארה"ב (32%) ואחריו את הגישה האזורית ואת התהליך בחסות רוסיה (18% לכל אחד). שתי הגישות האחרות, תהליך שלום בחסות האו"ם או בחסות האיחוד האירופי, נבחרו על ידי 5%-4% מהציבור היהודי הישראלי בהתאמה. בקרב ערביי ישראל נרשמה תמיכה זהה (17%) לתהליך בחסות האיחוד האירופי, לתהליך בחסות ארה"ב ולתהליך אזורי.

ממשל טראמפ:

מן הממצאים עולה כי שני שלישים מהיהודים הישראלים (69%) ולמעלה משלושה רבעים מהפלסטינים (77%) מאמינים שדונלד טראמפ נוטה לטובת ישראל; 18% מהיהודים הישראלים ו-8% מהפלסטינים סבורים שהוא ניטרלי. ביקשנו מהמרוויינים משני הצדדים לומר לנו מה להערכתם יעשה טראמפ בנוגע לסכסוך הפלסטיני-ישראלי. רק 28% מהיהודים הישראלים (ובכל זאת רוב בהשוואה לאפשרויות האחרות שהוצעו) ו-10% מהפלסטינים, סבורים שנשיא ארה"ב החדש ינסה לחדש את המשא ומתן, בעוד שאחוזים נמוכים יותר (16% מהיהודים הישראלים ו-8% מהפלסטינים) סבורים שהוא ינסה לכפות פתרון על שני הצדדים. כמעט מחצית מהפלסטינים (47%) ורבע מכלל הישראלים (27%) סבורים שהוא יתמוך באחד הצדדים כנגד השני, בעוד ש-19% מהישראלים ו-30% מהפלסטינים סבורים שהוא לא יעשה דבר.

תפקידם של ערביי ישראל בתהליך השלום:

בניסיון להעריך את תפקידם של ערביי ישראל בתהליך השלום, ביקשנו משני הצדדים לומר לנו כיצד הם רואים את ערביי ישראל: האם כישראלים, כפלסטינים, או גם וגם. הסתבר כי 63% מהפלסטינים רואים בהם פלסטינים, לעומת 23% מהיהודים שחושבים עליהם באופן הזה. בקרב ערביי ישראל, 31% אמרו שהם מגדירים עצמם כפלסטינים. רק 10% מהפלסטינים, בהשוואה ל-41% מהיהודים הישראלים ו-27% מערביי ישראל רואים בהם ישראלים. כרבע (24%) מהפלסטינים, 34% מהיהודים הישראלים ו-37% מערביי ישראל סבורים שערביי ישראל הם גם פלסטינים וגם ישראלים. כמו כן ביקשנו משני הצדדים לשער כיצד רואים ערביי ישראל את אש"ף ואת תפקידו בתהליך השלום: האם ערביי ישראל סבורים שאש"ף מייצג אותם ואת כל שאר הפלסטינים, או שהוא מייצג פלסטינים אחרים בלבד? כמחצית מהפלסטינים (49%) סבורים שערביי ישראל סבורים שאש"ף מייצג אותם ואת כלל הפלסטינים, ורק 41% סבורים שערביי ישראל רואים באש"ף נציג של פלסטינים אחרים בלבד. בקרב היהודים הישראלים, לעומת זאת, 49% סבורים שערביי ישראל רואים באש"ף נציג של פלסטינים אחרים בלבד; 32% מהיהודים בישראל סבורים שערביי ישראל רואים באש"ף את נציגם. בקרב ערביי ישראל שוררת תפיסה דומה לזו של היהודים הישראלים: 63% סבורים שאש"ף מייצג רק פלסטינים אחרים; 21% סבורים שאש"ף מייצג אותם.

מאמצי שלום "מלמטה למעלה":

ביקשנו משני הצדדים להעריך את היעילות של תנועות עממיות ומנהיגים דתיים בהפעלת לחץ על מנהיגים כדי לקדם שלום. למעלה משני שלישים מהיהודים הישראלים (69%) השיבו שלדעתם, תנועות כמו "נשים עושות שלום" אינן יעילות, אבל 53% סבורים שמנהיגים דתיים יכולים להשפיע. ערביי ישראל סבורים אחרת בכל מה שנוגע לתנועות כמו "נשים עושות שלום": 68% סבורים שהן יעילות. אבל בנוגע למנהיגים דתיים הם הביעו

עמדה דומה לזו של היהודים הישראלים: 61% סבורים שהם יעילים. בקרב הפלסטינים, 49% סבורים שתנועות שלום אינן יעילות, ו-41% חושבים שכן; 47% סבורים שאנשי דת אינם יעילים, ו-46% סבורים שכן.

אלימות ואלימות נגדית:

שאלנו את הפלסטינים אם הם תומכים בתקיפה של אזרחים ישראלים, כגון דקירות למשל, או מתנגדים להן: 49% הביעו התנגדות למתקפות כאלה, ו-47% הביעו תמיכה. ההתנגדות למתקפות בגדה המערבית (60%) הייתה גבוהה פי שניים לעומת ההתנגדות ברצועת עזה (30%). הסבר חלקי לפער הזה יכול להיות העובדה שתושבי הגדה המערבית סופגים את התגובה הישראלית למתקפות, אך סביר להניח שהפלסטינים יכחישו את הקשר. כאשר שאלנו משתתפים פלסטינים על אפקט ההרתעה של הצעדים הישראליים, כגון הריסת בתים של משפחות תוקפים, למעלה משלושה רבעים (78%; 84% מקרב תושבי הגדה המערבית ו-69% מתושבי רצועת עזה) השיבו שהצעדים הללו אינם מרתיעים תוקפים פוטנציאליים. ביקשנו מהפלסטינים ומהישראלים להעריך את דעת הרוב בקרב הפלסטינים ביחס למתקפות אלו. מן הממצאים עולה כי רוב המשיבים משני הצדדים (53% מהפלסטינים ו-52% מהישראלים) סבורים שרוב הפלסטינים תומכים במתקפות. שאלנו את היהודים הישראלים אם הם תומכים בצעדים חריפים (כגון סגר או עוצר ממושך) הננקטים כנגד כל התושבים של כפר או עיירה שממנה יצאו תוקפים פלסטינים חמושים בסכינים או כאלו שביצעו מעשי אלימות אחרים כנגד ישראלים. רוב היהודים הישראלים (58%) תומכים בצעדים חריפים שכאלה, ו-38% מתנגדים להם.

(3) כיצד הפלסטינים והישראלים רואים זה את זה:

שאלנו את המשיבים משני הצדדים אם הם פגשו נציגים מהצד השני או שוחחו עמם, וכיצד הם רואים את הצד השני. בין השאר עלו סוגיות של שאיפה לשלום, ביטחון, פחד, ועד כמה תנאי החיים הנוכחיים שלהם טובים או רעים. כמו כן שאלנו אותם כיצד הם רואים את אופי הסכסוך, האם כסכסוך סכום-אפס, או מתוך פתיחות מסוימת כלפי האחר. התמונה שעולה מן הממצאים אכן מדכדכת, אך אפשר לזהות בה ניצוצות אחדים של תקווה.

שיחות עם האחר:

פלסטינים וישראלים נשאלו אם הם שוחחו עם נציג של הצד השני במהלך החודשים האחרונים: 12% מהפלסטינים אמרו ששוחחו עם ישראלים, לא כולל חיילים ומתנחלים, ו-23% מהיהודים הישראלים ו-78% מערביי ישראל אמרו ששוחחו עם פלסטינים. בקרב הפלסטינים, 71% אמרו שהשיחה עם הישראלים הייתה נעימה, ו-95% מהיהודים הישראלים השיבו באופן דומה.

שאיפה לשלום:

38% מהפלסטינים ו-41% מהיהודים הישראלים מסכימים עם האמירה שהצד השני שואף לשלום; 79% מערביי ישראל מסכימים שהפלסטינים רוצים שלום, ו-53% מסכימים שהיהודים הישראלים רוצים שלום.

אמון / משחק סכום-אפס:

הממצא המטריד ביותר, אף כי אינו מפתיע, קשור לשאלת האמון. רוב מוצק בקרב הפלסטינים (86%) סבור שאי אפשר לסמוך על היהודים הישראלים. בצד היהודי הישראלי, רוב קטן במקצת (71%) סבור גם הוא שהפלסטינים אינם ראויים לאמון. בקרב ערביי ישראל, שני שליש (67%) סבורים שאפשר לסמוך על הפלסטינים. חוסר האמון מצטרף לתפיסה הרווחת משני הצדדים שעל פיה הסכסוך הפלסטיני-ישראלי הוא בבסיסו משחק סכום-אפס: "אי אפשר לנקוט צעדים שיהיו טובים לשני הצדדים; מה שטוב לאחד הצדדים מזיק לאחר." מן הממצאים עולה ש-51% מהיהודים הישראלים, 48% מערביי ישראל ו-68% מהפלסטינים מסכימים עם האפיון הזה של משחק סכום-אפס. כמו בשאלות אחרות בסקר זה, יהודים ישראלים צעירים הפגינו רמות גבוהות יותר של נוקשות מחשבתית

וחוסר אמון לעומת קבוצות אחרות: 59% מקרב בני 18–34 מסכימים עם ההצהרה בנוגע למשחק סכום-אפס בהשוואה ל-43% בקרב יהודים בגילאי 35–54.

פחד:

שאלנו את הפלסטינים ואת היהודים הישראלים על הפחד שלהם אלה מפני אלה. בקרב היהודים הישראלים, 66% העידו שהם חשים פחד מפני הפלסטינים, אבל בקרב הפלסטינים, רק 43% העידו שהם מפחדים מהיהודים הישראלים. כאשר נשאלו על פחד מפני חיילים ישראלים ומפני מתנחלים חמושים, 52% מהפלסטינים השיבו שהם אכן מפחדים. כמו כן שאלנו את היהודים הישראלים ואת ערביי ישראל על הפחד שלהם אלה מפני אלה. 48% מהיהודים חשים פחד מפני ערביי ישראל, בעוד ש-82% מערביי ישראל אינם חשים פחד מפני היהודים הישראלים. יהודים החיים כמתנחלים בגדה המערבית חשים פחד רב יותר הן מפני פלסטינים והן מפני ערביי ישראל ביחס ליהודים החיים בתוך הקו הירוק – 72% מהמתנחלים מפחדים מפני פלסטינים, ו-60% מפחדים מערביי ישראל.

תנאים כלליים בשני הצדדים:

54% מהפלסטינים מתארים את התנאים בשטחים הפלסטיניים כגרועים או גרועים מאוד, בעוד שרק 22% מהיהודים הישראלים ו-34% מערביי ישראל מתארים את התנאים בישראל באופן כללי כגרועים עד גרועים מאוד.

(4) ערכים ומטרות

ערכים ומטרות:

שאלנו את הישראלים ואת הפלסטינים על סדר העדיפויות של הערכים והמטרות שהם שואפים לשמר או להשיג: בקרב היהודים הישראלים, שמירה על רוב יהודי נמצא כערך החשוב ביותר (34%), ואחריו דמוקרטיה (27%), שלום (23%) וארץ ישראל השלמה (14%). בקרב הפלסטינים, נסיגה ישראלית לקווי 1967 והקמתה של מדינה פלסטינית בגדה המערבית וברצועת עזה עם מזרח ירושלים כבירתה הוגדרה כערך החשוב ביותר (46%), ואחריו זכות שיבה לפליטים לעיירות ולכפרים שאיבדו ב-1948 (30%), שמירה על צדק ומוסר ברמה האישית ובנייה של חברה המבוססת על עקרונות הדת (13%), ויצירה של מערכת פוליטית דמוקרטית (11%).